

ह.वि.शि.बो. अभ्यासप्रश्नपत्रम् (मार्च-2024)

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा – दशमी

संस्कृतम् (2023-24)

समयः - होरात्रयम्

सम्पूर्णाङ्काः - 80

अवधातव्यम् –

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमतयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तनै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्

10 अङ्काः

1. अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-

(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- i. सर्वश्रेष्ठम्
- ii. विद्याधनम्
- iii. पशुना तुल्यः

2×1=2

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- i. विद्याधनं राजा हर्तुं न प्रभवति।
- ii. चौराः विद्याधनं चौरयितुं समर्थाः न भवन्ति।
- iii. प्रतिदिनं विद्याधनं वर्धते।

2×2=4

(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।

विद्याधनम् / विद्यायाः महत्त्वम्
छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।

1

	(द) यथानिर्देशम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) i. (ख) अल्पतरम् ii. (ग) संसारे iii. (घ) अस् iv. (ख) तुमुन्	3×1=3
खण्ड 'ख' रचनात्मक-कार्यम्		08 अङ्काः
2.	(क) पत्रलेखनम् सेवायाम् प्रधानाचार्यः महोदयः, रा. व. मा. विद्यालयः, क ख ग श्रीमन्तः, सविनयं (i) निवेदनम् इदं यत् अहम् अस्मिन् वर्षे भिवानीनगरस्य राजकीयः विद्यालयतः नवमपरीक्षा प्रथमश्रेण्यां सफलतां (ii) प्राप्तवान् अस्मि। मम पितुः अत्र स्थानान्तरणं जातम्। अहं (iii) जानामि यत् भवतः विद्यालयः हरियाणाप्रान्ते अति (iv) प्रतिष्ठितः विद्यालयः अस्ति। अहम् अत्र पठितुम् इच्छामि। आशासे भवान् मम प्रार्थनां स्वीकृत्य मामनुग्रहीष्यति। भवदीयः दिनेशः (ख) चित्रं दृष्ट्वा रिक्तस्थानपूर्तिः (i) अस्मिन् चित्रे एकं कारयानं गच्छति। (ii) एकः बालकः मात्रा सह आगतः। (iii) धूम्रं क्षिपत् राजमार्गे यानम् गच्छति। (iv) अत्र एकः एव वृक्षः अवशिष्टः।	4×1=4 4×1=4
खण्ड 'ग' पठित-अवबोधनम्		24 अङ्काः
3.	गद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत - प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-2 "बुद्धिर्बलवती सदा" इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-8 "विचित्रः साक्षी" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषया सप्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
4.	श्लोकं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत - प्रस्तुतश्लोकः पाठ-1 "शुचिपर्यावरणम्" इति पाठाद् उद्धृतः।	1×4=4

	अथवा प्रस्तुतश्लोकः पाठ-6 “सुभाषितानि” इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य श्लोकस्य हिंदीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	
5.	सूक्त्योः भावार्थलेखनम् :- प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्त्योः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः 2+2=4 प्रदेयाः। अथवा अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि) 1) विचित्रे 2) किञ्चित् 3) धावने 4) भारस्य	2×2=4 अथवा 4×1=4
6.	पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (क) मयूरस्य नृत्यं प्रकृतेः आराधना। (ख) त्रैलोक्ये मयूरसदृशः सुन्दरः नास्ति। (ग) मयूरः राजपदाय योग्यः अस्ति। (घ) कः + अपि ।	3×1=3
7.	पठितश्लोकाधारित-उत्तराणि :- (क) कञ्चित् कालं मां बहुदूरं नय। (ख) ग्रामान्ते नदी-निर्झर पयः पूरं प्रपश्यामि। (ग) अस्मात् + नगरात्।	2×1=2
8.	रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) उत्तराणि :- (क) केन (ख) कस्याः (ग) कस्य (घ) कुत्र	3×1=3
9.	प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग -2' पुस्तकात् संस्कृतभाषया एकं शुद्धं श्लोकं लेखने 4 अङ्काः प्रदेयाः। त्रुटिपूर्णवर्तन्यै अङ्काः कर्तनीयाः।	1×4=4
खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्		22 अङ्काः

10.	(क) गुणसन्धेः अथवा व्यञ्जनसन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन $1+1=2$ अङ्कौ प्रदेयौ । (ख) द्वन्द्वसमासस्य अथवा बहुव्रीहिसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन $1+1=2$ अङ्कौ प्रदेयौ । (ग) अपादानकारकस्य अथवा सम्प्रदानकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन $1+1=2$ अङ्कौ प्रदेयौ ।	$1 \times 2 = 2$ $1 \times 2 = 2$ $1 \times 2 = 2$
11.	यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :- - रामान् - लतायाम् - बालकात् - रवयः - नदीम् - मत्	$4 \times 1 = 4$
12.	यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :- - गच्छति - अपठन् - भविष्यसि - पिबानि - स्यात् - पश्यन्ति	$4 \times 1 = 4$
13.	उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :- - ग्रामम् - बालाय - सिंहात् - पुत्रे - कोलाहलेन - वृक्षात्	$4 \times 1 = 4$

14.	अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) उत्तराणि :- i. अत्र ii. सदा iii. अपि	2×1=2
15.	उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) उत्तराणि :- i. प्र ii. सु iii. उप	2×1=2
खण्ड – 'ड' पाठाधारिता: बहुविकल्पीया: प्रश्नाः		16 अङ्काः
16.	प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – उत्तराणि :- (क) (3) अश्वश्चेद् (ख) (3) तस्य + अपगमे (ग) (4) अव्ययीभावः (घ) (4) देहस्य विनाशाय (ङ) (2) उदये (च) (4) विद्वान् (छ) (3) तुरगः (ज) (1) भास्करः (झ) (1) अनीयर् (ञ) (1) नीत्वा (ट) (4) 69 (ठ) (2) षोडश (ड) (1) अहितम् (ढ) (3) वाचम् (ण) (1) पञ्चवादने (त) (3) दश	16×1=16

--	--	--

